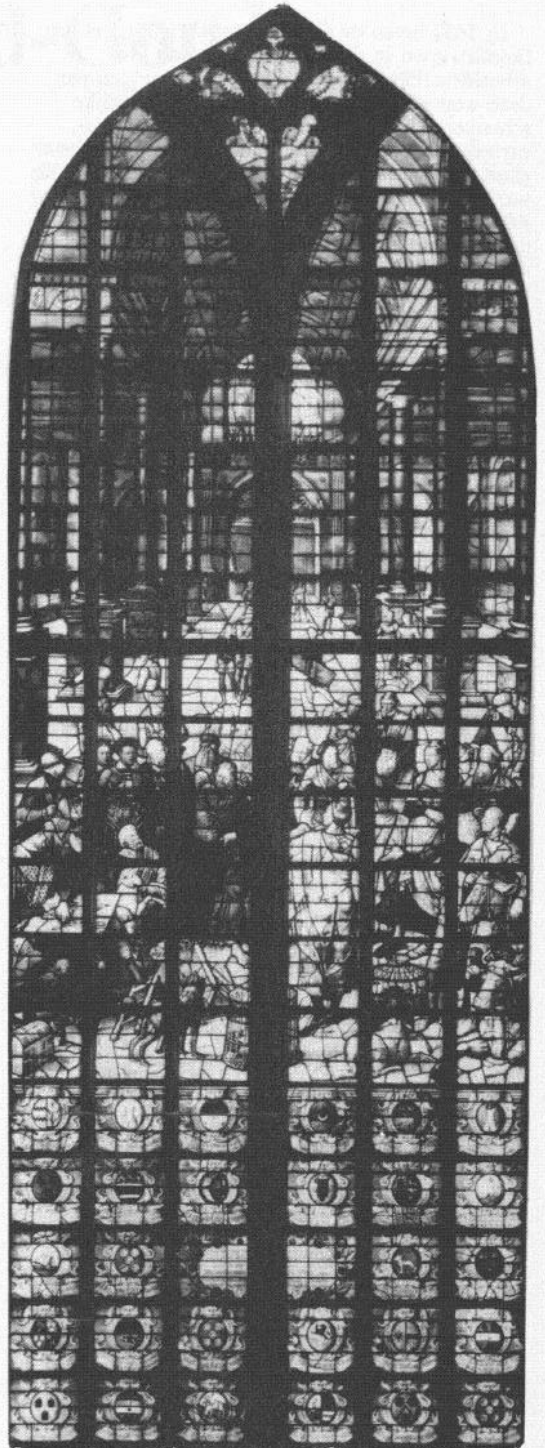

De eeuw van de beeldenstorm

Onder de titel "De eeuw van de beeldenstorm" worden in het najaar van 1986 in zeven Nederlandse musea exposities gehouden, die alle een bijzonder aspect van de turbulente 16de eeuw belichten. In het rijksmuseum te Amsterdam is Gouda, met name de Hervormde Gemeente, met zeer bijzondere bruiklenen vertegenwoordigd. Voor het eerst in de eeuwenlange geschiedenis van de Goudse gebrandschilderde Glazen, is er een gedeelte van een glas op een tentoonstelling te zien; het betreft de hoofdvoorstelling uit glas 22: "De Tempelreiniging".

Dit glas werd in 1561 aan de kerk toegezegd door niemand minder dan prins Willem van Oranje, en in 1567 voltooid. In 1561 ging een van de gebroeders Crabeth - waarschijnlijk Dirck, die ook de maker is van het glas - mogelijk vergezeld van enige stadsbestuurders (die toen tevens de functie van kerkmeester vervulden) naar Brussel, waar de Prins toen zijn paleis had. Hem werden een of meer kleine ontwerpen getoond die waarschijnlijk door de kerkmeesters al waren geselecteerd. Ging een aspirant-schenker met deze voorstelling accoord, dan werd het ontwerp "voor gezien" verklaard en daarom kregen deze tekeningen op kleine schaal de Latijnse naam "vidimus".

De tekening werd daarna overgebracht op ware grootte, dus op het formaat van het glas. Zo'n tekening heet een "carton". Deze cartons zijn van alle belangrijke glazen in de St.-Jan bewaard gebleven, evenals het vidimus dat Willem van Oranje heeft gezien. Op genoemde tentoonstelling zal dus naast een gedeelte van het Glas de originele ontwerp-tekening te zien zijn en ook het vidimus, dat als enige in het bezit van de kerkvoogdij is gebleven. Ook een ontwerpschets waarop Willem van Oranje met zijn gemalin Anna van Saksen staat afgebeeld is hier tentoongesteld. Deze schets was bedoeld om de schenker samen met zijn echtgenote in het Glas af te beelden, zoals gebruikelijk was. Dit is echter in Glas 22 nooit het geval geweest. Politieke en/of persoonlijke omstandigheden in het leven van de Prins in die periode zijn hiervan hoogstwaarschijnlijk de oorzaak geweest. De schets is in het bezit van het Historisch Museum te Amsterdam.

Glas 22 uit de St.-Jan te Gouda.

Foto: stichting Fonds Goudse Glazen.

In, 1657 lieten de Goudse stadsbestuurders hun familiewapen in de'onderzijde van dit glas afbeelden. Een Latijnse tekst in het midden van deze wapens herinnert aan de oorspronkelijke schenker. Deze combinatie van voorontwerp-, carton- Glas is zeker de moeite waard om eens te gaan bekijken. Deze unieke bruikleen van Glas 22 was alleen mogelijk, doordat het gewenste Glas juist in deze periode is uitgenomen voor het aanbrengen van de buitenbeglazing. De montage van het Glas zowel van het Carton wordt dan ook door deskundigen van diverse instanties en bedrijven begeleid. De tentoonstelling in het Rijksmuseum te Amsterdam wordt gehouden van 13 september t/m 23 november.

Openingstijden:

op dinsdag t/m zaterdag van 10-17 uur;

op zondagen van 13-17 uur; maandag gesloten.

De foto op de vorige pagina toont glass 22 uit de St.-Jan, waarvan een groot gedeelte te zien is op de expositie in het Rijksmuseum te Amsterdam, evenals het carton (de ontwerp-tekening) en het voorontwerp. Voorstelling: de Tempelreiniging. Glazenier: Dirck Crabeth, 1567. Schenker: Prins Willem van Oranje.

Henny van Dolder.

Ketters en Papen onder Filips II

Eveneens in het kader van deze tentoonstellingenreeks, wordt in het Rijksmuseum "Het Catharijneconvent" te Utrecht een expositie gehouden over het onderwerp: "Ketters en Papen onder Filips II".

Hier geen gebrandschilderd glas, maar wel een der fraaiste portretten uit de collectie **cartons** van de St.-Janskerk en wel dat van Margaretha van Parma, die van 1559-1567 landvoogdes was van de Nederlanden en schenker van Glas 23 aan de St.-Janskerk. Met de abdis van het klooster te Rijnsburg, Elburga van Boetzelaer, is zij de enige *vrouw* die een glas aan de kerk schonk. Het glas werd vervaardigd door Wouter Crabeth en voltooid in 1562. Het is mede door de fraaie kleuren een meesterstuk van glazenierskunst. Ook het carton en in het bijzonder het portret van Margaretha, dat ons haar laat zien op veertig-jarige leeftijd, gekleed in een rijk met edelstenen en bont versierd gewaad, naar de Spaanse holmode geïnspireerd, waar zij haar gehele leven een voorkeur voor had.

Een goede gelegenheid dit carton, en tegelijk natuurlijk de belangrijke tentoonstelling, waarvan het carton een onderdeel is, te gaan zien. De tentoonstelling in "Het Catharijneconvent" duurt van 11 september t/m 23 november. Het museum is geopend van dinsdag t/m vrijdag van 10.00 - 17.00 uur. Op zaterdagen en zondagen van 11.00 - 17.00 uur; 's-maandags gesloten. Het adres is: Nieuwegracht 63 te Utrecht.

- Uit het carton van glas 23: portret van Margaretha van Parma, van 1559-1567 landvoogdes der Nederlanden. Zij schonk één van de twee grootste gebrandschilderde glazen aan de St.-Janskerk: glas 23, dat door Wouter Crabeth in 1562 werd voltooid. (foto: Stichting Fonds Goudse Glazen).